

Miljöriskvärdering ur beställarens synvinkel

2009-11-26, 13:40 – 14:10

Åke Eriksson
Golder Associates AB

MB om riskvärderingen / Kostnad - miljönytta

”Bedömningen av hur långt efterbehandlingsåtgärderna ska sträcka sig och vilket ansvar som det är skäligt att ålägga den efterbehandlingsansvarige ska även omfatta **miljönyttan kontra kostnaden för efterbehandlingen**.

Bedömningen bör ha sin utgångspunkt i att skador och olägenheter samt risk för skador och olägenheter ska ... pågående markanvändning eller vi ... bedöms vara lämplig ... inte (nödvändigtvis) ... (20-30 år). Bolag läser och tolkar lagen, inte ... sperioden

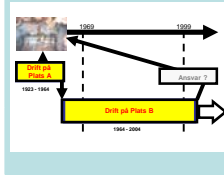
Bedömning vägledning utan rättskraft ... rullt, jämkat eller inget ansvar. Skyldigheten till avhjälpande bör kvarstå till dess olägenheterna har upphört, oavsett om verksamheten lagts ner...”

2

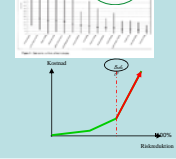

Miljöriskvärderingen och sedan skälighetsavgränsning innebär en jämkning i två steg

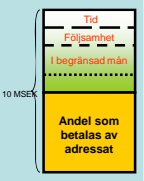
Ansvarsfrågan= Vem, vilka?

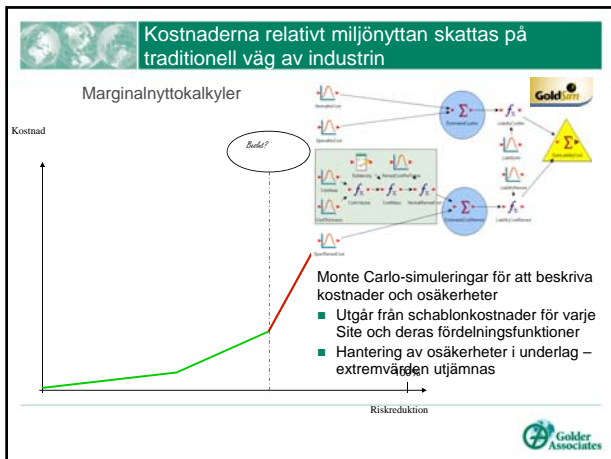
Nödvändig och kostnadseffektiv åtgärd = Behov och omfattning?

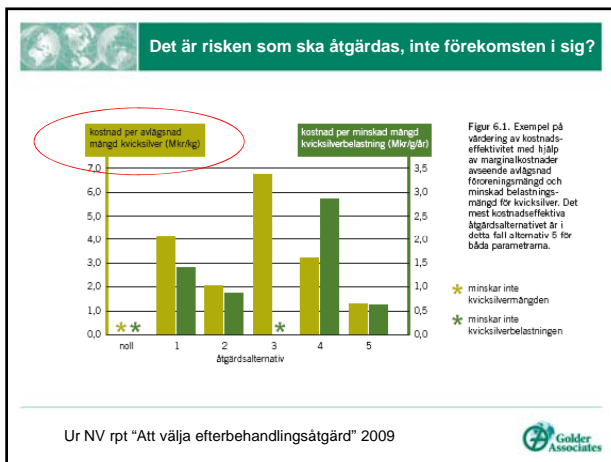

Skälighetsbegränsningar = fördelning av kostnad

Sanera mera? - Ett kostsamt sätt att spara liv

"... Kostnaden för ett sparat liv under en trettioårsperiod uppgår till mellan 287 mkr och 1.835 mkr..."

" Våra beräkningar talar för att man maximalt sparar drygt 0,1 liv under en trettioårsperiod till en kostnad av 880 miljoner kr. Siffran 0,1 kan jämföras med att bostadsradon varje år beräknas orsaka 400 nya fall av lungcancer och luftföroreningar utomhus flera tusen förtida dödsfall per år."

Ur Johanna Forslund, Eva Samakowits, Maria Vredin Johansson, Lars Barregårds "Ekonomisk debatt nr 3", 2009, ärgång 37, Konjunkturstutiet och YMM Sahlgrenska

Goldier Associates

Exempel - liten industri gränsande till skogsfastigheter

Venn diagram: Förorening (red), Metaller och MJG (blue), Transport- & exponeringsväg (green). Center: (yellow).

Map labels: Kvarnåker, Metallindustri, Falvik, Skuleråsa, Njuphult, Ornkulan.

Golder Associates logo

Bakgrund

- Mekanisk verkstad för bearbetning och polering av aluminium
 - 1955 – 2006 har TCE nyttjats för avfettning
 - Verksamheter idag lager och viss reparationservice
 - I drifttillstånd framgår rätt att avbörda processvatten till den lilla recipientsjön

Golder Associates logo

Undersökningsresultat

LEGEND

- < 1 mg CVOC/l
- 1-3 mg CVOC/l
- 3-5 mg CVOC/l
- > 5 mg CVOC/l

Smålandsmorän på granit-gnejs, djupa sediment med hög organisk halt under sjön

Golder Associates logo

Summering situation

- **Cancerrisk (inandning av ångor)** för de som vistas livslångt (ca 30 år) i byggnadens norra gavel,
- **Påverkan på romläggning ädel fick mm i sjön, nära stranden** (ca 10 meter ut),
- **Grundvattnet är cancerogent att dricka** inom ett tämligen stort område och om inget görs kommer plymen att öka till att omfatta ett ca 400 x 500 stort område längs bergsprickor som omöjliggör uttag av grundvatten under >100 år för tre skogstorp (inget vatten idag). Egna brunnen igengjuten.
 - Ca 60-70% av problemet i tonnage räknat i mark mellan hus och sjö samt till del under byggnad, resten i grundvattnet, tämligen stor mängd, i vart fall 1-2 ton i mark/berg

Miljöriskvärderingen – argument?

- En kostnad på 6 Mkr för att åtgärda en skada i mark (hot spot) ger som enda miljöriskreduktionen att påvisbar påverkan på sjöns vattenkvalitet (strandzon) upphör ca 10 år tidigare jfr. "nollalternativet", men ett betydande tonnage kan tas bort.
- Tekniskt svårt att åtgärda grundvatten i berg och morän så att detta kan drickas – kostnaderna mycket stora då plymen redan är stor och djup. Ingen nyttjar grundvattnet idag, men tre berörda markägare kan inte försörja sina torp med lokalt vatten i framtiden om de vill.
 - Plymen består säkert >100 år om inget görs.
- En åtgärd i mark under hus som under överskådlig tid skall nyttjas som industrilokal, kan lösas med en avskärmning av problemet (gasin-trängning) ca 100.000 skr, eller genom urgrävning om del av huset rivs först. Byggnadens värde ca 2 Mkr och urgrävning av förorening i mark under del av byggnad ca 1,5 Mkr (rivning, urschaktning och återställning).

- Vad är kostnadseffektivt?

Miljöbalken kap 10 framstår som orättfärdigt för den som döms att sanera historiska skador

- När bolagsrepresentanter idag möter myndigheter och konsulter som agerar inom rättsområdet förorenad mark är det oftast förknippat med en känsla av "juridiskt fel/orättfärdigt", att bolaget kan tilldömas ett saneringsansvar för **skador som uppstod innan**:
 - **Det fanns en lag att bryta mot** (både som individer och juridiska personer påstås vi ha ett grundlagsskydd mot retroaktiv lagstiftning)
 - **Det fanns kunskap om att det som släpptes ut/lagrades "på en gårdsplan" medförde en skada** (förarbetena betonar vikten av att inte se på gårdagens hantering med dagens ögon)
 - Och trots att kemikalier, hantering mm omfattades av någon form av tillstånd eller i alla fall en acceptans att påverka omgivning och recipientutrymme
 - Och trots – ibland – liten andel av problemet.

Riskvärdering & skälighetsbegränsning.

- ... är inte tekniska eller naturvetenskapliga sanningar utan en successivt framväxande tolkning av politiska viljor och beslut...
- Vårt arbetsfält är påtagligt politiskt då det hänför sig till en syn på vilken **påverkan**, i första läget, och **risk**, i det andra läget, för människa och miljö som skall anses som acceptabel eller **mer krasst uttryckt att åtgärderna är värda pengarna**
 - Vårt arbetsfält får inte frikopplas från andra sektorer i samhället – vi riskerar att driva fram åtgärder som kostar 5-20 gånger mer per sparat liv än vår sjukvårdsförsäkring anser vara en rimlig kostnad

- Vilket ansvar tar vi som bransch och NV för att det inte görs för mycket?

Försiktighetsprincipen ett mantra

- Är vi som bransch - alla aktörer - mer eller mindre besjälade av en önskan att sanera Sverige till bakgrundsnivåer, en bokstavstolkning av "giftfri miljö"?
 - I vårt fall – personlig betraktelse – färgas branschen av en ovilja att acceptera risker, att risker är en del av vårt samhälle och att de risker vi förhandlar om och jämkar är mycket, mycket låga sett till faktisk exponering – det är aldrig konflikter om "hot spot", det är en ständigt pågående mer kostnadsdrivande frågan om hur rent det ska bli för att en verksamhetsutövare ska få "fika" som är det svåra
 - Samtidigt driver de stora MD-domarna mot en praxis som är retroaktiv (grundlagsslag 1989), ur kravsynpunkt (risktänk) mycket långtgående och tvärt emot förarbetena ("dagens syn...")
- Sträck ut tidshorisonten flera hundra år, lägg säkerhetsfaktor på säkerhetsfaktor, toppa med försiktighetsprincipen och allt blir skäligt

Men är det värt det och vilka blir konsekvenserna för hängningen?

A world of capabilities, delivered locally

Kontakt: ake.eriksson@golder.se

Läs mer på www.golder.com

Vägledande domar om (ii) Saneringsansvaret

- Mål nr M 92-08, daterad 2008-07-04, Södra Skogsägarna mot Länsstyrelsen i Kronobergs län
- Mål nr M 2425-06, daterad 2009-06-23, AB Engqvist & Udeseu o/o Delphi & Co mot Länsstyrelsen i Hallands län
- Mål nr M 2109-08, daterad 2009-07-xx, Statens Järnvägar, ombud Per Molander, mot Miljö- och hälsoskydds nämnden i Uppsala kommun.
- Mål nr M 710-09, daterad 2009-09-17, Göran Henriksson mot Länsstyrelsen i Gotlands län.

Man kan konstatera att i 3 av 4 är "nästan allt skäligt" och att Länsstyrelsens roll som förstärks – MD har i stort sett fastställt samtliga beslutsskäl som Lst framställt

Ca 20 domar om saneringsansvar avgörs i MÖD kv1-2, 2010 (muntlig uppgift U. Bjällås)

MÅL NR M 92-08, DATERAD 2008-07-04, OM EFTERBEHANDLINGSANSVAR

Bakgrund:

- Säggverksverksamhet 1944-1977
- Idag bedriver Kalmar Industris verksamhet på platsen
- Mark och grundvatten inom fastigheten innehåller höga halter PCB

MD:s beslut:

- Fastigheten är förorenad och Södra är ansvarig för desamma och
- Södra ansvarar för och skall bekosta undersökningar och utredningar som föregår efterbehandling
- "saknas anledning att inte låta detta ansvar även omfatta åtgärder"
- Enbart det förhållande att det sakades lagstiftning före 1969 kan enligt MD s mening inte medföra en självklar rätt till jämkning av ansvaret för efterbehandlingsåtgärder"
- "torde bolaget som ingick i en stor koncern haft insyn i branschen och tillgång till forskningsrön ang. miljöfrågor liksom möjlighet att bedriva sin verksamhet därefter"

Yrkanden:
Fördelning av EBH-kostnaderna mellan Södra och staten

LST yrkar 90% av EBH kostnaderna

Södra yrkar 20 % mht maa att merparten av förorening en uppkommit före 1969 och det saknas lagstöd för ansvar före denna tidpunkt

*Tidsaspekten av underordnad/ingen betydelse!
Applicering av rådande syn och kunskapskrav?*

MÅL NR M 2425-06, DATERAD 2009-06-23, OM EFTERBEHANDLINGSANSVAR

Bakgrund:

- Tjärappstillverkning, Tolö Fabriker 1920-1959, rostskyddsprodukter 1959-1983
- Kommunalt fastighetsköp 1983 med reglering av rivning av byggnad och avstädning av mark jämte UST-borttagning
- Samfundet Jesu Kristi Kyrka köper 1985 och uppför kapell, efter omfattande gräv arbete. Tjårdoft ett bekymmer!
 - Reglering mellan kommun och kyrka med "ett för allt belopp"
- 2004-2005 genomfördes MIFO-undersökningar av fastigheten Höga halter flyktiga organiska kolväten, petroleumkolväten, PAH och ftalater påträffas i fyllnadsjord på lera

MD:s beslut:

- Bolaget ska bekosta 60% av en total EBH-kostnad om ca 2,7 MSEK, helt i linje med Länsstyrelsens bedömning om andel. Däremot rättas vissa detaljer i kontrollförfarande och (förstås) tider
 - Ärendet är överklagat

Vilket ansvar har den som rör om i gammal förorening och orsakar spridning? Skiljer det sig vid förvaring och skada?

